

"העברת כפיה של מוגנים, יחידים או המונים, וכן גירושם... משטח נכבש... לשטחה של כל ארץ אחרת - בין שטח נכבש ובין שטח בלתי נכבש - אסורים, ויהי המניע מה שיהיה."

אמנת גינבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה (1949), סעיף 49

הגירוש לעזה

המדינה: להודיע למוקד מראש, כמיופה כוח של המשפחות, אם יוחלט על גירוש, על מנת שניתן יהיה לנקוט צעדים למניעתו. מתשובת המדינה הסתבר שאין היא מתחייבת ליידע את המוקד מראש בדבר הגירוש ובשעות אחר-הצהריים של אותו יום נמסר באמצעי התקשורת כי היועץ המשפטי לממשלה מסכים לגירוש בני משפחות לרצועת עזה בתנאים מסוימים. לאור זאת הגיש המוקד מיד שתי עתירות לבג"ץ כנגד גירושם של בני המשפחות.

מ"ע, בן 62, נשוי ואב לתשעה, נעצר עם ארבעה מבניו ב-18 ליולי בשעה 23:00. חיילי צה"ל נכנסו לביתו כשהם מובילים לפנייהם תושב מקומי כ"מגן אנושי", הורו לבני הבית לצאת ופוצצו את הבית ללא שהות להוצאת חפציהם. אחד מבניו, שלא נעצר באותו לילה, היה חשוד במעורבות

בשבוע האחרון של חודש יוני, במקביל לפלישה השלישית של צה"ל לשטחי הרשות, התקבלה החלטה בקבינט הבטחוני של ממשלת ישראל להיערך לגירוש בני משפחות של חשודים בפעילות טרור כנגד ישראל ושל מי שביצעו פיגועי התאבדות, במטרה מוצהרת של הרתעה.⁷ "צוות חשיבה" דן בדרכים ליישום ההחלטה ובלשכת היועץ המשפטי לממשלה נדונו הטיעונים המשפטיים להכשרתה. לאור זאת פנה המוקד ליועץ המשפטי לגדה המערבית בדרישה שאם יינקט צעד כזה, לא ייעשה אלא לאחר שתיתן זכות שימוע למיועדים לגירוש ושהות לפנייה לבג"ץ.

בלילה שבין ה-18 ל-19 ביולי הגיעו כוחות ישראליים לבתיהן של שש משפחות באזור שכם ועצרו 21 מבניהן, ביניהם נערים וקשישים. בתיהן של שתיים מהמשפחות נהרסו באותו לילה. בעיתונות נמסר על הכוונה לגרש את בני המשפחה שנעצרו לרצועת עזה. בתוך שעות שיגר המוקד מכתבים דחופים לרשויות

7. הארץ, 13.8.02, עמ' א1.

מספחות אישר בית המשפט להשאיר את הצווים בעינם. כשבוע לאחר מכן עמדו שלושה מבני מספחות אלה לפני גירוש ב-31 ליולי החליט הקבינט הביטחוני של ממשלת ישראל להוציא את החלטתו הקודמת בנושא מהכוח אל הפועל. ב-1 לאוגוסט תיקן מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית את "הצו בדבר הוראות בטחון", באופן שיאפשר את גירושם של תושבי הגדה לרצועת עזה ומיד לאחר מכן חתם על צווי גירוש כנגד שניים מבני המספחות העצורים. שם הרשמי של הצווים, "צווי תיחום מקום מגורים", ניתן להם על-מנת לעקוף את האיסור החמור המופיע באמנות גינה על העברת-כפייה וגירוש משטחים כבושים.⁸ זמן קצר לאחר מכן, הוחלט על גירוש של בת משפחה נוספת. המוקד ייצג את השלושה בפני הוועדה המייעצת למפקד הצבאי בגדה המערבית - אשר המליצה להותיר את צווי הגירוש על כנם - ובפני בג"ץ, שדן בעתירות כנגד גירושם.

ב-1 לאוגוסט, בשעה 23:00, התקבלו במוקד צווי הגירוש שהוצאו כנגד כיפאח עגורי - תושב מחנה הפליטים עסכר שליד שכם, בן 28, נשוי ואב לשלושה בנים, אחד מהם נולד כאשר היה כבר עצור - ועבדאלנאסר עזידה, המתגורר בכפר תל ולו 4 בנות ותינוק בן חודשים מספר. שניהם נעצרו בלילה שבין ה-18 ל-19 ליולי, עם אבותיהם ואחיהם, ובתייהם נהרסו. לכל אחד מהם אח שנחשד במעורבות בפיגועים, וכל אחד מהם "הודה" בחקירתו ב"סיוע" שסייע לאחיו ובשל אותו "סיוע" הוצא נגדו צו הגירוש. במקביל לצווי הגירוש התקבלה במוקד הודעה על התכנסות ועדה מייעצת, כבר למחרת בשעה 11:00, בפניה יוכלו המיועדים לגירוש לטעון. עורכי הדין של המוקד דרשו לקבל את חומר חקירתם ולקיים את דיוני הוועדה בדלתיים פתוחות לציבור, בין השאר בנוכחות בני משפחתם. הבקשה לדיון בדלתיים פתוחות נדחתה.

בפיגועי ירי. מ"א, מנהל בית ספר בגמלאות כבן 60 ואב לאחד-עשר ילדים, נעצר עם חמישה מבניו בחצות הלילה מביתם שבכפר תל. הוא סובל מבעיות רפואיות ולא נעצר מעולם. אחד מבניו, שלא נעצר, חשוד במעורבות בפיגוע. ס"ג, גם הוא תושב הכפר תל, מנהל מחלקת ההדרכה במשרד החינוך הפלסטיני, נעצר עם בנו. בן אחר שלו חשוד במעורבות בפיגוע. מ"ע, אביו של מי שנחשד במעורבות בפיגוע שהתרחש בת"א באותו שבוע, נעצר עם שניים מבניו. הוא בן 72 וסובל מפריצת דיסק, לחץ דם גבוה ובעיות לב. צה"ל פוצץ באותו לילה את הבית בן שלוש הקומות בו מתגוררים מ"ע 25 בני משפחתו. בשמם של ארבעת אבות משפחה אלה ר-12 בניהם שנעצרו, עתר המוקד לבג"ץ ב-19 ליולי.

את ע"ח משכם עצרו חיילי צה"ל ב-18 ליולי, לאחר שנכנסו לביתו תוך שימוש בשכ"מ מגן אנושי". ע"ח הוא וטרינר בגמלאות, בן 62, הסובל מסכרת ומשמש כראש ועד הצדקה בשכם. בנו מבוקש על-ידי צה"ל. ארבעה אחים ממשפחת ס' נעצרו גם הם באותו לילה. החיילים שעצרו אותם הובילו לפניהם שכן כ"מגן אנושי", ציוו על יושבי הבית לצאת, הפרידו בין הנשים והתינוקות לגברים וערכו חיפוש בבית, תוך שהם הופכים את כל תכולתו. המוקד עתר לבג"ץ כנגד גירושם הצפוי של ע"ח וארבעת האחים ביום ראשון ה-21 ליולי. (תיקים 17914 עד 17933)

בעקבות העתירות התחייבה המדינה שלא לגרש את העצורים לרצועת עזה אלא לאחר מתן שהות בת 12 שעות לפחות, לנקוט צעדים משפטיים למניעתו. לאור התחייבות זו משך המוקד את העתירות, והמשיך לייצג את המיועדים לגירוש בבתי המשפט הצבאיים. ב-26 ליולי הגיש המוקד חמש עתירות לבג"ץ על-מנת לאפשר מפגש בין העצורים לעורכי דינם. בשלוש מהעתירות הוסרו צווי מניעת המפגש יום לפני הדיון, אך לגבי בני שתי

כיוון שכך, עתר המוקד לבג"ץ ובעקבות עתירה זו נפתחו דיוני הוועדה לציבור, לבד מדיונים בחומר סודי. פתיחת הדיונים ומאמצי המוקד להסדרת אישורי תנועה, איפשרו לבני משפחותיהם של עגירי ועצידה להגיע ב-8 לאוגוסט לדיוני הוועדה ולפגוש אותם, לראשונה מאז נעצרו.

ב-4 לאוגוסט הוצא צו גירוש שלישי, כנגד אינתיצאר עגירי, אחותו של כיפאח עגירי, בת 34 ורוקחת במקצועה. אינתיצאר היתה עצורה במעצר מינהלי מאז תחילת חודש יוני, אז אותרה על-ידי המוקד באמצעות עתירת הביאס קורפוס לבג"ץ. החשד בגינו הוצא נגדה צו הגירוש, היה כי תפרה לבקשת אחיה המבוקש חגורה ששימשה כחגורת נפץ. בלילה שבין ה-5 ל-6 לאוגוסט, חוסל אחיהם של אינתיצאר וכיפאח עגירי. ההודעה על חיסולו הובאה לידיעת עורכי הדין של המוקד ומפיהם לאח ולאחות דקות ספורות לפני ישיבת הוועדה ב-6 לאוגוסט. הוועדה, בניגוד לעמדת התובע הצבאי, נענתה לבקשת המוקד לדחות את דיוניה ביומיים כדי לאפשר לאחים להתאבל ולעורכי הדין לפנות לרשויות בבקשה לביטול צווי הגירוש של שניהם, עקב הנסיבות החדשות. אולם בצהרי אותו יום נפגש היועץ המשפטי של הגדה המערבית עם חברי הוועדה, שלא בנוכחות עורכי הדין של המיועדים לגירוש, והציג בפניהם את עמדת הממשלה והמפקד הצבאי, להמשיך בהליכים ללא דיחוי. הפגישה הביאה לשינוי ההחלטה שניתנה בבוקר ולכינוס הוועדה כבר למחרת. כמחאה על הליך לקוי וכושל זה, לא הופיעו עורכי הדין המייצגים את המיועדים לגירוש לישיבה והוועדה החליטה לשוב ולהתכנס ב-8 לאוגוסט, בהתאם להחלטתה המקורית.

במקביל, פעל המוקד לשיפור תנאי מעצרם של שני הגברים המיועדים לגירוש, שהוחזקו מאז נעצרו בצינוק באגף החקירות של השב"כ במגרש הרוסים בירושלים, ללא שקיבלו אף בגדים להחלפה מאז מעצרם. מאמצי המוקד

נשאו פרי והם הועברו למחנה עופר, שם זכו לתנאי מעצר כשל עצירים מינהליים.

בישיבתה האחרונה של הוועדה, ב-8 לאוגוסט, העידו המיועדים לגירוש, בני משפחתם ופעילה בארגון הומניטרי ברצועת עזה, אשר תיארה את תנאי המחיה הקשים השוררים ברצועה, קשים אף יותר מאלו שבגדה המערבית, בהם ייתקלו המועמדים לגירוש אם יאושרו הצווים נגדם. ב-12 לאוגוסט, שעות ספורות לאחר שהוגשו הסיכומים בכתב בעניינם של שלושת המיועדים לגירוש, החליטה הוועדה להמליץ על השארת הצווים בעינם, תוך בחינת תקופת הגירוש של עצידה מחדש, עקב קולת המעשים המיוחסים לו. מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית התעלם אף מהמלצה אחרונה זו והורה לגרש את השלושה למחרת בשעה 14:00. למחרת הוגשו לבג"ץ שתי עתירות כנגד הגירוש. האחת, על-ידי פרקליטי המוקד, בשםם של כיפאח עגירי ועבדאלנאסר עצידה והשנייה, בשמה של אינתיצאר עגירי, על-ידי פרקליטי המוקד והאגודה לזכויות האזרח.

למרות לחצים שהופעלו מטעם רשויות הביטחון והממשלה, באמצעות הפרקליטות, לבטל את צו הביניים שאוסר על הגירוש עד לדיון ולהאיץ את הליך הדיון ומתן פסק הדין, החליט בית המשפט להעביר את העתירות להרכב מורחב של תשעה שופטים, שהתכנס ב-26 לאוגוסט. המוקד והאגודה לזכויות האזרח צירפו לעתירות שתי חוות דעת של מומחים מתחום המשפט הבינלאומי, הקובעות כי גירוש בני משפחה לרצועת עזה מהווה לכאורה הפרה חמורה של אמנת ג'נבה הרביעית, פשע מלחמה ואף

8. בעוד שהאיסור בסעיף 49 לאמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה (1949) הוא גורף והפרתו מהווה הפרה חמורה של האמנה, הרי סעיף 78 לאותה אמנה קובע כי ייחוד מקום מגורים או מעצר של מוגנים אפשרי באם "היתה המעצמה הכובשת סבורה שיש צורך, מטעמי הכרח של בטחון, לנקוט אמצעי בטחון כלפי מוגנים..."

פשע כנגד האנושות, המטיל אחריות אישית על מבצעיו. (תיק 17942)

בדיון הועלו טענות שלושת המיועדים לגירוש כנגד העברתם בכפייה לעזה בשל מעשי אחיהם, לשם הרתעה בלבד, וטענות המדינה התומכות ב"תיחום מגוריהם" כחלק מ"מערך ההרתעה" כנגד הטרור ובשל "מסוכנתם" של השלושה לבטחון האזור. ב-3 לספטמבר פסק בג"ץ כי הגירוש לעזה הוא אכן "תיחום מגורים", אך אינו יכול להתבצע בשם עקרון ההרתעה בלבד, תוך ענישה בשל מעשי אחרים, ומחייב סכנה ממשית מהאדם שאת מגוריו "תוחמים", סכנה שאת מהותה לא פירט בג"ץ. בפועל, אישר בג"ץ את גירושם של האח והאחות, כיפאח ואינתיצאר עגירי, ואסר על גירוש של עצידה. בראיונות לעיתונות בעקבות פסק הדין, צוטטו מקורות במערכת הביטחון שטענו כי "ההליך כולו התפספס וסטה ממטרתו העקרית... ליצור מערך הרתעה"⁹. למרות ידיעות על מיועדים נוספים לגירוש, לא הוצאו, נכון לכתבת הדו"ח, צווי גירוש נוספים. המוקד פנה ליועץ המשפטי לגדה המערבית בדרישה שאם יוצאו צוים מעין אלו, תינתן שהות למיועדים לגירוש לטעון כנגדם.

אינתיצאר וכיפאח עגירי הועברו לבסיס צה"ל בבית אל, שם הוחזקו עד לגירושם ב-4 לספטמבר. המוקד פעל לאפשר לבני משפחתם להיפגש עימם לפני העברתם לעזה, מפגש שהתקיים בבוקר יום הגירוש. במבצע הטעיה שערך צה"ל, מסיבות שאינן ברורות, ובעוד עיתונאים מרחבי העולם ממתניים למגורשים במחסום ארז, הובלו האחים בנגמ"ש אל כרם באחד האזורים המסוכנים ביותר בפאתי העיר עזה. בעלי הכרם, שפגש בהם באקראי, אירח אותם ולאחר שיצרו קשר טלפוני עם המוקד, תואמה העברתם לעזה באמצעות עובדי המרכז הפלסטיני לזכויות אדם שם. בעזה החליטו האח והאחות לשהות במתחם משרדי הצלב האדום, אותו ראו כאחראי עליהם, בהיותם

מוגנים תחת אמנת גיבה הרביעית שבוצע בה פשע מלחמה.

המוקד ממשיך לעמוד בקשר עם המגורשים ובני משפחתם ולייצגם בפני הרשויות בכל הנוגע לזכויות להן הם זכאים מתוקף "תיחום מגוריהם". מסוף ספטמבר פעל המוקד לאפשר לבני המשפחה שבגדה לבקר את המגורשים בעזה. רק לאחר חודשיים וחצי הסכים צה"ל לאשר ביקור זה. תיאומים אין ספור במהלך השבוע שקדם לביקור, בין הצבא, בני המשפחה ונהגי מוניות, הביאו לקיום הביקור ב-16 לדצמבר. ב-18 לדצמבר שיגר המוקד דרישה לצבא להסדרת ביקורים תכופים וממושכים יותר להבא.

במקביל פועל המוקד לחייב את צה"ל לדאוג לכלכלתם של המגורשים ובני המשפחה התלויים בהם.¹⁰ המצב הכלכלי הקשה בעזה אינו מאפשר למגורשים למצוא עבודה ולפרנס את עצמם. כיפאח עגירי פירנס, עד מעצרו, את אשתו, ילדיו והוריו ועתה נותרו כולם ללא מקור הכנסה. אינתיצאר טיפלה בהוריה החולניים. הריסת בית המשפחה בידי צה"ל הביאה לאובדן כל רכושם וחייבה אותם לשכור דירה. דרישתו של המוקד מראשית אוקטובר לתשלום של כ-5,000 ש"ח לחודש לאחים המגורשים בעזה וכ-8,800 ש"ח לבני משפחתם במחנה הפליטים עסכר, לא זכתה עדיין להתייחסות. (תיק 17942)

מיד לאחר שבג"ץ אסר על גירוש, הגישה התביעה הצבאית כתב אישום כנגד עבדאלנאסר עצידה על "סיוע" לאחיו, סיוע שעד לפסיקת בג"ץ לא חייב כתב אישום כזה. עורך דין מטעם המוקד מייצג את עצידה במשפטו בבית המשפט הצבאי. למרות בקשת התביעה למעצרו עד תום הליכי המשפט וקבלתה בערכאה הראשונה, התקבל ערעור המוקד ועצידה שוחרר בערבות עד למתן פסק דין בעניינו ושב לאשתו וילדיו ב-8 לאוקטובר. (תיק 17920)

החזרת מגורשים

המוקד המשיך לטפל בפניותיהם של תושבי השטחים אשר גורשו בעבר ומבקשים עתה לשוב למשפחתם בשטחים. עניינם של פלסטינים שגורשו בעשור הראשון לכיבוש, ללא צו גירוש וללא אפשרות לערער על גירושם, נזכר בדו"ח הפעילות הקודם.¹¹

המועצה הלאומית הפלסטינית - להשתתף בדיון המועצה שהוקדש לביטול סעיפי האמנה השוללים את קיומה של מדינת ישראל. אליו הצטרפו אשתו וילדיהם. ת"ט נותר עם משפחתו בחברון והמוקד פנה שוב לרשויות בבקשה לשקול מחדש את חזרתו. כעשרה חודשים לאחר הפנייה נתקבלה תשובה המורה לו לצאת את הגדה ורק אז להגיש את בקשתו.

ב-11 ליולי 2002, לאחר כיבוש חברון על-ידי צה"ל, נעצר ת"ט והוצא נגדו צו גירוש. המוקד פנה לרשויות בבקשה לבטל את הצו. שלושה חודשים היה ת"ט עצור במחנה עופר עד שהגיעה תשובה, הדוחה את הבקשה לביטול הצו כמו גם את הבקשה לאיחוד משפחות, זאת בסתירה להודעה אחרת של צה"ל, על הקפאה מוחלטת של הטיפול בבקשות לאיחוד משפחות. בסוף אוקטובר עתר המוקד לבג"ץ בבקשה לבטל את צו הגירוש ולאשר את הבקשה לאיחוד משפחות. העתירה נדחתה, אך גירושו של ת"ט מתעכב כיוון שלא נתקבלה עדיין הסכמת ירדן להעברתו לשטחה. (תיק 11404)

ת"ט, יליד חברון, השתתף בפיגוע בבית הדסה בעיר בשנת 1980 ונידון בבית המשפט הצבאי למאסר עולם. בשנת 1983 גורש לאלג'יר, בעקבות הסכם שנחתם בין ישראל לאש"ף, ללא שנתן הסכמתו לכך. ת"ט עבר לירדן, שם הצטרפו אליו אשתו ובתו, גם הן תושבות השטחים. ששת אחיו והוריו נותרו בחברון. בקיץ 1997, עת ת"ט כבר היה אב לשבעה, פנה המוקד למפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית לאפשר את חזרתו. בקשה זו נדחתה, ללא נימוק, בחודש פברואר 1998 ובהמלצת המוקד הגישה אשתו של ת"ט לרשות הפלסטינית בקשה לאיחוד משפחות. בחודש דצמבר אותה שנה הותרה כניסתו של ת"ט לגדה לשלושה ימים, על מנת לאפשר לו - כחבר

גירוש "שוהים לא חוקיים"

ע"א נולד באלג'יר בשנת 1979 ובגיל 15 עבר לרצועת עזה, עם הוריו ואחיו, לבקשת משפחת אביו, שגרה שם.

9. הארץ, 4.9.02, עמ' 3א.
10. חובה זו עולה מסעיפים 78 ו-39 לאמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה (1949) על-פיהם גורשו האחים.
11. המוקד להגנת הפרט, דוח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמ' 46.
12. שם, עמ' 14.

גם בפניותיהם של פלסטינים ללא מעמד חוקי בשטחים, אשר נעצרו באקראי בגלי המעצרים ההמוניים, וצווי גירוש הוצאו כנגדם, טיפל המוקד. שהייתם הבלתי חוקית נבעה לעתים מהמדיניות הישראלית שהביאה להקפאת הטיפול בנושא איחוד משפחות מאז פרוץ האינתיפדה הנוכחית, בספטמבר 2000 (ראו בדו"ח הפעילות הקודם¹² ובדו"ח זה תחת רשיונות ביקור).